

MRKVIČKA

METODIKA A REALIZACE KOMPLEXNÍ EKOLOGICKÉ VÝCHOVY PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY

INFORMAČNÍ BULLETIN SÍŤ MATEŘSKÝCH ŠKOL SE ZÁJMEM O EKOLOGICKOU VÝCHOVU

ČÍSLO 1 / ROČNÍK 11 / BŘEZEN 2018

HLAVNÍ TÉMA
**ZVÍŘECÍ
KAMARÁDI**

OBSAH

O sdílení světa zvířat
v mateřské škole..... 1-2

Jak si spolu povídají?..... 4

Jak skloubit školní vzdělávací program
s jinými programy?..... 6
Canisterapie aneb Poznej svého psa..... 8
Jak děti slavily Den zvířat..... 8
Učíme se od přírody 9
Vůně lesa 9

Zvířata jsou radost i povinnost..... 10
Rok v přírodě se skřítkem Lískáčkem (1) ... 11

Když se člověk přátelí se zvířaty 14
Havětník 15

Projekt: Učíme se venku 16

O sdílení světa zvířat v mateřské škole

Odmala jsem měla ráda zvířata. Možná to byla náhražka toho, že jsem neměla žádné sourozence, možná potřeba kontaktu a komunikace s někým, kdo obývá „náš“ svět a my se mu můžeme pokusit porozumět a mít ho rádi. A protože je tento postoj dítěti přirozený, stejně tak přirozené mi připadalo sdílet svět zvířat s dětmi v mateřské škole.

Děti se o živočichy a přírodu vůbec nesmírně zajímají a jejich přístup je různý. Dokáží si všimnout detailů, silně prostřednictvím svého vidění světa vnímají vzájemné vztahy (matka – mládě, život skupiny zvířat), jsou motivované, otevřené a většínou nejsou zatíženy informacemi a předsudky.

Máme to štěstí, že jsme přírodovědná školka, máme vytvořené výborné podmínky k chovu řady

druhů zvířat (králík, morče, osmáci, agamy, gekončíci, zakrslé slepičky, oblovy, pakobylky, akvarijní ryby, dále různé dočasné chovy – např. chov komárů, motýlů, venku máme hmyzí hotel, kde každoročně pozorujeme vývoj včelek samotářek). Děti rodičů-přírodovědců jsou velmi motivované a aktivity spojené s přírodou považují za něco zcela samozřejmého. Naproti tomu kolegyně z jiné mateřské školy uvádí zcela odlišnou zkušenost – řada dětí odmítala jíst vypěstovanou mrkev, protože je špinavá od hlíny, kdežto ta z obchodu je čistá. Řada dětí se panicky bála hmyzu, protože se setkala s těmito postoji u dospělých.

Pokračování na následující stránce

O sdílení světa zvířat v mateřské škole

Pokračování ze str. 1

Pozitivní působení chovaných zvířat na děti skvěle vystihuje řada publikací K. Jančaříkové nebo zooasistence – aktivity a vzdělávání za pomoci malých zvířat.

Pokud mám mluvit z vlastní zkušenosti, různým dětem se líbí různá zvířata. Vždy se najdou děti, jež některé zvíře fascinuje, a ty, které o daný druh nemají příliš velký zájem. Proto pořízením „univerzálního“ zvířete nezaujmeme všechny děti. Některé děti vykazují vyšší citlivost, zájem a empatii než jiné, ale u všech ji můžeme rozvíjet a prohlubovat.

CO VNÁŠÍ CHOV ZVÍŘAT DO VÝCHOVY

Přínosem chovu je:

1. Dlouhodobé pozorování (chování, aktivity, co a jak žerou, jak je zařízená ubikace, jak často se čistí, zvuky, pachy...)
2. Dlouhodobá pravidelná péče – to, že se starám a pečuji, se stává součástí běžného života, je to nejen dovednost, ale také pochopení potřeby živého tvora, přijetí zodpovědnosti
3. Možnost kontaktování se se zvířetem (škála pocitů od strachu a jeho překonávání, zážitek kontaktu, obliba, mazlení)
4. Zvýšení sebevědomí, sebeovládání (ztišení, vědomé zpomalení pohybů, soustředění...), přínos je i pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami (hyperaktivita, poruchy autistického spektra...) – zlepšení komunikace a adaptace, doslova léčebné účinky na zdraví i nemocné
5. Získání různých dovedností, zlepšování koordinace oko-ruka, rozvoj hrubé i jemné motoriky, to vše velmi nenásilnou formou díky aktivitám se zvířaty

V naší mateřské škole se čleňujeme zooasistenci během celého roku, je součástí ŠVP. Všimáme si chovaných zvířat, pozorujeme krátkodobě odchycená zvířata, pozorujeme živočichy v přírodě. Činnosti propojujeme – dětem přibližujeme život zvířat pomocí dramatizace, příběhů a pohádek, pozorujeme je binokulární lupou, dalekohledem, všimáme si zajímavých fenoménů majících obecnější přesah (únikové chování, mimikry, chování související s počasím...), porovnáváme znaky určité skupiny živočichů s jinými skupinami a/nebo s člověkem. Cvičení či různé další aktivity jsou inspirovány různými zvířaty či jejich životním cyklem, volíme říkanky či písničky s tematikou daného zvířete, včetně vlastní tvorby dětí, ztvárňujeme zvířata výtvarně, péče o zvířata zahrnuje různé pracovní činnosti.

Z dlouhodobějšího hlediska pravidelné pozorování a péče vede k tomu, že to děti vnímají jako něco přirozeného, zřejmého, umí se ke zvířeti chovat s citem a vytvoří si k němu vztah.

PODMÍNKY CHOVU

Chov musí mít někdo na starost. Pokud by odešla „nadšená“ paní učitelka, musí být někdo, kdo tuto péči převezme. Zvíře není věc, vztah dětí ke zvířeti neumožní chov jen tak zrušit.

zápisu deklarujeme, že budeme s dětmi chodit za zvířaty. Rodiče nám dávají svůj souhlas k těmto aktivitám s tím, že berou na vědomí možná rizika (pokousání, poškrábání).

V adaptačním měsíci bedlivě pozorujeme jednotlivé děti, a následně je velmi opatrně se zvířaty kontaktujeme – vždy máme na zřeteli individualitu dítěte. Děti nikdy nenutíme, pouze pozitivně motivujeme. Na druhou stranu dáváme jasná pravidla ohledně chování v zookoutku (hlasitost, manipulace, vyndávání zvířat z ubikací, způsob, jak zvíře uchopit...).

Původní představa, že „po práci“ se ještě postaráme o zvířata, vzala za své, čištění zvířat, pravidelná péče, návštěva veterináře, shánění krmiva včetně specialit (typu větve ovocných stromů, bylinky, ořechy, cvrčci, ostružiník...) stojí mnoho času. Zapojujeme rodiče (ostružiník v zimě, větve, ořechy), spřízněná pracoviště našeho zřizovatele (poskytnutí cvrčků). Ovšem ani to nestačí. S dětmi nelze trvale pečovat o tolik zvířat – během týdne je třeba rozvíjet dítě ve všech oblastech, takže nakonec dva zaměstnanci školky věnují nevelkou část svého úvazku péči o zvířata.

VÝBĚR ZVÍŘAT

Co se týče vhodných druhů zvířat – opět bych odkázala na publikace paní Jančaříkové. Ideální jsou samozřejmě „didaktické modely“ – zástupci různých skupin živočichů vhodně vybraných tak, abychom na nich mohli dětem ukázat nějaký jev, znaky skupiny zvířat. Dále aby bylo zvíře vhodné z praktických důvodů (snadný chov, finanční dostupnost). Důležitá je individuální povaha zvířete (kousavý křeček vhodný nebude, hodný a nekousavý ano, i když má večerní aktivitu). Pořídíme zvíře, ke kterému my sami máme vztah a je z hlediska nároků reálné.

Podstatný je také čas na ochočení zvířete. Někdy může být pořízení dospělého ochočeného zvířete vhodnější než si brát mládě, zvláště pokud by nebylo umístěno ve třídě a kontaktování s ním

by bylo příležitostné. Je samozřejmě možné zvíře průběžně ochočovat doma.

Klíčový je rovněž vztah paní učitelky k danému zvířeti. Pokud k němu vztah nemá, těžko tuto skutečnost obratem změním. Pracovat na postoji dospělého je obtížnější než u dítěte. Příkladem může být strach či odpor k některým druhům hmyzu, hadům, obojživelníkům, pavoukům. Děti často převzmou postoj rodiče či učitele. Je-li postoj dítěte negativní, bez kladného postoje učitele, jeho autenticity a opravdového zájmu a nadšení se změna postoje dítěte nemůže podařit.

Rizika alergií u nás řešíme tím, že jsou zvířata chována v oddělené místnosti, nikoli ve třídě. Výjimkou je velmi krotký králík, kterého ve třídě máme; podmínkou je, že nikdo není alergický. Je nutné brát v potaz, že zvíře žije více let, a pokud v jednom roce nemáme ve třídě alergické dítě, může to být jinak v roce příštím. Je tedy vhodné mít možnost ubikaci přemístit, nebo pořizovat zvířata, která alergií nepůsobí. Ovšem nutno podotknout, že např. morče je atraktivnější než oblovka, chov želv zase technicky náročnější než chov pakobylky.

Máme zajištěné souhlasy všech rodičů, už při

Paní učitelky při výběru zvířete často preferují chlupatá a mazlivá zvířata, některé děti ovšem překvapivě zaujme i hmyz, akvariální ryby či afričtí šneci. I tato preference je individuální.

ZAJÍMAVÉ NENÍ JEN MAZLENÍ

Když jsem dělala mezi našimi dětmi průzkum, co by rády s našimi chovanými zvířaty dělaly – zdaleka ne všechny děti odpovídaly hlazení, mazlení, chovat je, hrát si s nimi. Tato reakce samozřejmě převažuje, ovšem zaujala mě odpověď typu „pusť bych ho na svobodu“, „dal bych ho sežrat“ jinému zvířeti (zvlášť když daného predátora mají v oblíbenosti) či možnost zkrmení hmyzu viděly (jako příklad mohu uvést zkrmení přebytku pakobylek našim agamám vousatým či nalezenou žízalu oblíbené ochočené slepičky). Děti také často uváděly činnosti, které se zvířaty dělaly a znají (venčení v ohrádce, krmení). Některé děti zvířata spíše zkoumají, pozorují, jiné se s nimi mazlí, chtějí je uchopit, hladit, jiné chtějí „zkoumat“, co by se stalo, kdybych...

V neposlední řadě je třeba vyřešit péči o zvířata o prázdninách či prodloužených víkendech. U nás období státních a vánočních svátků řešíme rozdělením služeb v přípravném týdnu, obvykle to vychází na každého jednou za školní rok. O pracovních dnech zajistí péči zaměstnanci školky, kteří mají tuto práci na starost. Vyžaduje to o něco větší pracovní nasazení, ovšem vliv chovaných zvířat na děti je natolik převažujícím pozitivem, že to rozhodně stojí za to.

nemůžeme a děti jejich osud velmi prožívají. Můžeme odchovávat jednotlivá stadia komárů, můžeme odchytit a pozorovat drobné koryše či larvy vodního hmyzu, stejně tak se můžeme pokusit o odchov některých druhů hmyzu, instalovat na zahradě hmyzí hotel, pozorovat život v hlině či pořádat šnečí závody. Pozorování a přikrmování ptáků včetně vodních je také dobrým příkladem.

CO SE MOHOU DĚTI OD ZVÍŘAT NAUČIT?

Je toho nesmírně mnoho. Naučí se ohleduplnosti, citlivosti, potřebě pravidelné péče, cykličnosti dějů, vědomostem. Pochopí řadu fenoménů (maskování, chování při páření, strategie v ohrožení, potravní zvyklosti, jaké vydávají zvuky, adaptace na prostředí, ve kterém žijí...). Porozumí také interakcím zvířat v přírodě.

Chování zvířat může být příkladem našemu prosociálnímu chování v kladném i záporném smyslu (péče o potomstvo, hra, hierarchie, důvěra, když k nim správně přistupujeme, postupně a trpělivě ochočování, časovost). Akvárium je krásným příkladem ekosystému a rovnováhy v přírodě.

Důležitým aspektem je rovněž poučení se z chyb a reálných následků. Chyby samozřejmě neděláme schválně, zvířatům nikdy neublížíme, ovšem někdy se nám nepodaří některé situace zabránit a přihodí se. Takovouto skutečnost dětem nezamílčujeme, situaci naopak využijeme k tomu, aby si děti uvědomily, co se stalo, a nacházely odpověď, proč a jak se můžeme poučit, aby se to v budou-

JAK ZAČÍT S CHOVEM ZVÍŘAT V MATEŘSKÉ ŠKOLE

- 1 Rozhodnout se: ano/ne
- 2 Získat kolegy a vedení na svou stranu, přesvědčit rodiče
- 3 Zvolit která zvířata, kde a v jakém množství můžeme chovat
- 4 Finanční stránka (dary od rodičů, spoluúčast rodičů, finanční náročnost zvířete – pořízení, pravidelná péče)
- 5 Prostor, ubikace, technické podmínky
- 6 Zohlednit možnost alergie

nu neopakovalo. Příkladem může být kukla motýla, kterou jedno z dětí přineslo do školky, a čekali jsme, co se z ní vylihně. Kukla byla umístěna do nevhodné krabíčky a motýl se vylihl o víkend, neměl možnost vylézt a natáhnout křídla, ta mu zaschla pokroucená a nemohl létat.

Další skutečností je smrt zvířete. Uspořádali jsme s dětmi pohřeb starému oblíbenému osmákovci. Smutná událost byla pro mnohé děti silným zážitkem, který si pamatovaly ještě po třech letech. I nemocná nožka u našeho morčete byla velmi cennou zkušeností a vedla k prohloubení empatie k nemocnému zvířeti. I takovéto zážitky a zkušenosti jsou pro děti velmi důležitým momentem pro rozvoj jejich citění, porozumění příčiny a následku, nevratnosti dějů v přírodě.

Všechny zmíněné skutečnosti mají velký význam pro vytváření a prohlubování vztahu dětí k živým tvorům a k přírodě vůbec, což v dnešní době, kdy vnímáme, že dochází k odcizování člověka přírodě, má a bude mít stále větší hodnotu. Budeme-li hledět do budoucna – potom kladné vztahy ke zvířatům a přírodě v raném věku jednoznačně ovlivní pozdější proenvironmentální postoje a postoje vedoucí k udržitelnému životu. ●

Petra Černá, Přírodovědná školka Rybička, PíF UK, petra.cerna@natur.cuni.cz

Foto: Petra Černá

Kresba: Kateřina Mrnůstíková

DOČASNÉ CHOVY

Pokud jsou překážky nepřekročitelné a z různých důvodů není možné chov živočichů v mateřské škole realizovat, doporučila bych možnost dočasných chovů či odchovů. Takto můžeme dětem demonstrovat třeba životní cyklus motýla (například z housenek našich druhů motýlů, druhy nesmí být chráněné a sbíráme je pokud možno v okolí mateřské školy, kam je také po vylihnutí opět vypustíme), sehnat se dají vajíčka tropických druhů, vzniká zde ovšem etická otázka, jak naložit s dospělými motýly, do volné přírody je vypouštět

Jak si spolu povídají?

Jeden metodicky zpracovaný Lískáčekův příběh navíc, k tématu zvířecích kamarádů, přidáváme k seriálu, který začíná v tomto čísle Mrkvičky: Rok v přírodě se skřítkem Lískáčkem.

Lískáček seděl před svým domečkem pod lískou a vyhlídal se na sluníčku. Přemýšlel, jestli za ním dnes Tomáš s Jitkou přijdou. Je krásně a mohli by společně jít do lesa na výpravu. Ale děti nikde. Lískáček na ně netrpělivě čekal a přemýšlel, co se asi mohlo stát. Vždy, když bylo takhle pěkně, byli spolu venku. Bylo zvláštní, že zatím nepřišly. Nakonec ho přemohla zvědavost. Rozhodl se jít za dětmi a zjistit, co dělají.

Našel je u nich doma v jejich pokojíčku, jak se dívají do velké knihy s obrázky. „Co to tady děláte? Venku je tak krásně a vy sedíte doma,“ hned na ně spustil Lískáček. Ani nepozdravil. Děti polekane zvedly hlavu. Vůbec si nevšimly, kdy Lískáček přišel. „Hello,“ řekl Tomáš a usmál se na Lískáčka. „Hi!“ řekla Jitka a smála se na Lískáčka taky. Lískáček byl úplně zmatený. „Ahoj,“ pozdravil Lískáčka Tomáš. „Ahoj,“ se smíchem pozdravila Jitka. „Ahoj,“ odpověděl nejistě Lískáček, „Co jste to před tím říkali?“ „Pozdravili jsme tě,“ odpověděl Tomáš. „Pozdravili? Takový pozdrav neznám,“ nevěřil Tomášovi Lískáček. „Učíme se cizí jazyk. A to byly anglické pozdravy,“ vysvětlovala Lískáčkovi Jitka.

„Cizí jazyk? A proč? K čemu to je dobré?“ ptal se zvědavě Lískáček. „Abychom se domluvili, až pojedeme někam do cizí země,“ nadšeně vysvětlovala Jitka. „A taky se říká, že kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem,“ dodal Tomáš. „Aha. A proč si při tom prohlížíte knížku?“ ptal se dál Lískáček. „To není jen tak nějaká knížka. To je obrázkový slovník. Dostali jsme ho k Vánocům a teď se z něj učíme,“ vysvětloval Tomáš a posunul slovník k Lískáčkovi, aby se do něj podíval.

Byla to velká tlustá kniha, plná obrázků a písmenek. Lískáčkovi se nejvíce líbily obrázky. Děti mu je ukazovaly a říkaly, jak se co řekne anglicky. Lískáček je poslouchal a pak se zamyslel. „Říkáte, že když se naučíte anglicky, tak se pak domluvíte s těmi, co mluví jinak než vy?“ ptal se dětí. „Ano. Tedy pokud taky umí trochu anglicky,“ odpověděla Jitka. „A umí vrabci anglicky?“ zeptal se Lískáček. „Vrabci? Proč vrabci? Myslím, že ti nechodí do školy a neučí se anglicky,“ smál se Tomáš. „Myslíš?“ povzdechl si Lískáček. „Proč se na to ptáš?“ zajímala se Jitka, která si všimla Lískáčkova zklamání. „No, já myslel, že bych si s nimi mohl popo-

vídat. Hejno vrabců se usadilo na mém keři a jsou pořád tak veselí, že s nimi určitě musí být legrace. Jenže jim vůbec nerozumím,“ vysvětloval Lískáček. Pak ho něco napadlo. „Když jsou slovníky na tu vaši řeč, nemáte taky slovník na vrabčí řeč? Že bych se jí naučil z něho,“ zeptal se dětí. „Myslím, že na vrabčí řeč žádný slovník není. Na žádnou zvířecí řeč není slovník,“ odpověděl zamyšleně Tomáš. „Aha. To je škoda,“ řekl Lískáček a smutně koukal na slovník.

Jitce bylo Lískáčka líto. Chvilu přemýšlela, a pak dostala nápad. „Co kdybychom ten slovník zkusili společně vyrobit?“ navrhla Tomášovi s Lískáčkem. „Myslíš, že by to šlo?“ vyhrkl Lískáček. Jitka přikývla a řekla: „Určitě. Jen to bude asi chvíli trvat.“ „Bylo by skvělé, kdybychom si mohli povídat se zvířátky. Konečně bych věděl, proč na mě každé ráno Pajda tak moc štěká,“ přidal se nadšeně Tomáš. A tak se začali radit, jak to celé provedou. Nakonec se rozhodli, že po obědě vyrazí ven a zkusí si zapsat co nejvíce hlasů zvířat, které potkají. K tomu si také přepíší, co to asi znamená. A pak si vyrobí slovník.

LÍSKÁČKOVA VÝPRAVA: LOVCI HLASŮ

Věk: od 3 let ve spolupráci s rodiči

Místo: venku

Pomůcky: žádné, případně papír a tužka pro starší děti na zaznamenávání zvířecích hlasů

Motivace: Odpoledne se děti rozhodly, že půjdou ven a zkusí se naučit nějaká zvířecí slova. Zjistily, že kolem nich žije spousta zvířátek a každé mluví jinak. A co vy? Víte, kolik kolem vás bydlí zvířátek? A kolika „jazyky“ mluví?

Postup

Při této procházce budeme nahlížet do zahrad a hledat zvířátka, která bydlí u lidí. Nejčastěji potkáme psa nebo kočku, ale můžeme vidět i slepice, králíky, papoušky, morčata, ovce a další. Budeme si všimnout, kolik kolem nás takovýchto zvířátek bydlí. A jak vlastně tato zvířátka mluví? U každého zvířátka se zastavte, chvíli poslouchajte jeho řeč a pak nechte děti hlas zopakovat. Starší děti ho mohou zapsat na papír. Můžete si také zkusit řeč zvířete přeložit. Nechte děti odhadovat, co jim asi zvířátko říká.

Trocha teorie

U lidí se říká: „Kolik řečí znáš, tolikrát jsi člověkem.“ Ale jak je tomu u zvířat? Zvířata se řeči ostatních druhů zvířat neučí. K jejich životu jim stačí naučit se tu svou. Ale jejich hlasové projevy nejsou tak složité jako u nás. Jsou mnohem jednodušší. Zvířata „mluví“ zejména ze čtyř důvodů.

Prvním z nich je vyznačení velikosti teritoria (území, které daný jedinec považuje za své). Hlas se dobře nese vzduchem a je slyšet i za překáž-

kami. Jak silný hlas máte, tak velké teritorium vlastníte. K vyznačení jeho velikosti ale nemusíte používat jen hlas. Někteří ptáci si velikost teritoria vyznačují bubnováním zobáku do větve (datel, strakapoud, žluna). V dnešní době je ale prostředí zaplněné zvuky z lidské činnosti. Proto se někteří jedinci rozhodli najít si něco „hlučnějšího“. Ve městech se tak můžete setkat s datlem či strakapoudem, jak klepe místo do větve do okapové roury. Samozřejmě k nelibosti majitele roury i obyvatel nejbližšího okolí.

Dalším důvodem, proč mluvit, je pro zvířata lákání samiček. Někteří musí dokonce svou budoucí partnerku „ukecat“. Nejčastěji se v tomto smyslu setkáváme ve svém okolí s ptačím zpěvem. Často u této skupiny zvířat platí, že čím nápaditější hlas máte a složitější zvuk vydáváte, tím více partnerek získáte. Některé druhy našich pěvců si dokonce vypůjčují do svého hlasového projevu i zvuky z okolí či zpěv jiných druhů. Tak se může stát, že při poslouchání ranního zpěvu najednou v písničce uslyšíte pasáž, která bude připomínat vyzvánění mobilního telefonu.

Třetím důvodem je vlastní komunikace mezi jedinci jednoho druhu. Ta může být na různé úrovni. Může to být komunikace jen pomocí jednoduchých signálů a povelů. Ty mohou varovat ostatní, upozornit je na zdroj potravy, mláďata jim dávají najevo hlad a podobně. Ale může to být i mnohem složitější. Asi nejsložitější komunikaci mají delfini.

No a čtvrtým důvodem je zastrašení nepřítele. Čím budete hlasitější, tím větší šanci na jeho zastrašení máte. Často právě takovéto hlasové zastrašování může odvrátit protivníka od jeho úmyslu vás napadnout.

A jak je to s tím učením se řeči zvířat? Lidé zjistili, že se nejedná o nic jednoduchého. Každý z nás hlas zvířete slyší trochu jinak. Protože zvířata nevy-slovují žádná písmena, je tento zvuk složitě zapsat. Každý člověk hlas zvířete zapisuje podle toho, jaké hlásky mu jeho zvuk připomíná v jeho rodném jazyce. A tak se snadno může stát, že kočky, které po celém světě „mluví“ stejně, podle Čechů dělají „mňau“, v Anglii zase „meow“, v Německu „mnau“, v Turecku „yow“, a třeba v Japonsku „ňá“.

LÍSKÁČKOVO HRANÍ: HRY SE ZVÍŘECÍMI HLASY A JINÉ

Věk: od 5 let ve spolupráci s rodiči

Místo: uvnitř nebo venku

Motivace: Od pradávna lidé sní, že se naučí zvířecí řeči a budou si moci se zvířaty povídat. Dosud se to nikomu nepovedlo. Ani nikdo ještě neobjevil nějaký tajemný lektvar nebo prášek, který by nás řeči zvířat naučil. Přesto si ale s hlasy zvířat můžeme užít legraci. Níže naleznete pár námětů na hry s hlasy zvířat.

Lovci hlasů zvířat

Pomůcky: počítač s připojením k internetu a re-
práčky nebo přehrávač se staženými zvuky zvířat,
zápalky (nebo špejle, kartičky, obrázky)

Postup: Hra je velmi jednoduchá. Jeden z účastní-
ků pouští různé zvuky zvířat z přehrávače. Ostatní
hádaří, jaké zvíře na ně mluvilo. Kdo uhodne, získá-
vá zápalku (špejli, kartičku, obrázek). Nejlepší lovec
je ten, který získá nejvíce zápalek.

Zvuky zvířat - Loto

Pomůcky: pro každého hráče papír a tužka, přehrá-
vač se staženými zvuky zvířat (nemusí být)

Postup: Každý hráč si vezme jeden papír a tužku.
Na papír si načrtne tabulku 2 x 2 políčka (starší
hráči mohou i větší počet). Do každého políčka si

nakreslí zvířátko nebo napíše jeho název. A teď už
můžeme začít hrát. Vybraný hráč pouští postupně
zvuky zvířat. Ostatní hádaří, které zvíře slyšeli. Jak-
mile uhodnou název zvířete, ti, kdo mají ve své ta-
bulce zvíře napsané nebo nakreslené, si ho mohou
škrtnout. Vyhrává ten, kdo vyškrtně všechna zvířata
ve své tabulce.

Námět: Zvuky zvířat nemusíte pouštět z přehrá-
vače. Můžete se domluvit, že do tabulky budete
zaznamenávat jen běžná zvířata. Zvuk zvířete pak
předvádí jeden z hráčů a ostatní hádaří. V předvá-
dění zvuků se hráči střídají.

Kdo jsem?

Pomůcky: menší lepicí papírky (nebo samolepky),
tužka

Postup: Každý hráč si vezme jeden papírek a napíše
na něj čitelně jméno zvířete (nebo nakreslí obrázek).
Dává přitom pozor, aby nikdo jiný neviděl, co na pa-
pírek napsal. Poté odloží papírek na určené místo
písmem (obrázkem) dolů. Když mají všichni hráči
hotovo, vylosuje si každý jeden papírek (kromě své-
ho) a nalepí si ho na čelo tak, aby na něj ostatní vi-
děli. Sám se ale nesmí podívat, co je na něm napsá-
no. Teď začíná vlastní hra. Úkolem každého hráče je
za pomoci jednoduchých otázek co nejdříve zjistit,
jaké zvíře je. Začíná nejstarší hráč. Položí otázku,

na kterou lze odpovědět jednoduchou odpovědí ano
– ne. Ostatní hráči odpovídají. Hráč pokládá otázky
tak dlouho, dokud mu ostatní odpovídají ano. Jak-
mile odpoví ne, pokračuje ve hře další hráč.

Námět: Pokud budete hrát hru častěji, můžete si
s dětmi připravit sadu kartiček se zvířaty, kterou
můžete dále rozšiřovat či obměňovat. Na tvrdý
papír, který si nastříháte na kartičky, můžete lepit
obrázky, které si s dětmi vystříháte z různých čas-
opisů a letáků. Kartičky pak na čelo nelepíte, ale
přidržíte si je u čela rukou.

LÍSKÁČKOVO TVOŘENÍ: FIGURKY ZVÍŘÁTEK - PRASÁTKO

Věk: od 4 let ve spolupráci s rodiči

Místo: uvnitř

Pomůcky: nůžky, tužka, štětec, černá pastelka,
pravítko, lepidlo, rulička od toaletního papíru, akva-
relové pastelky, víčko na vodu a kreslicí karton A4

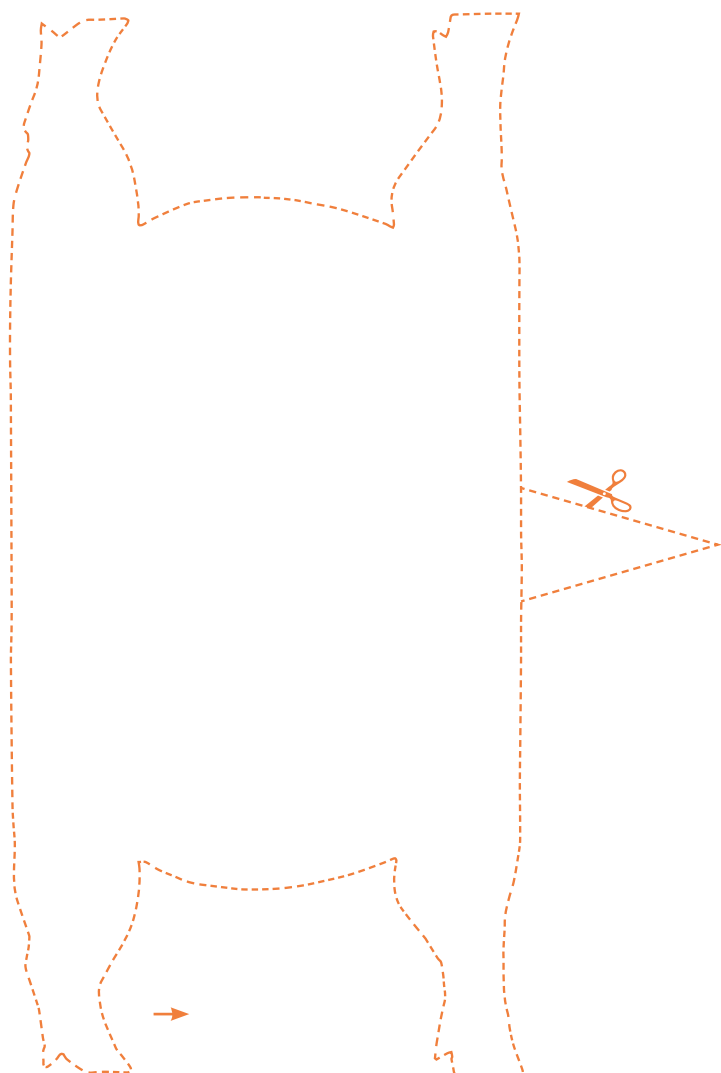
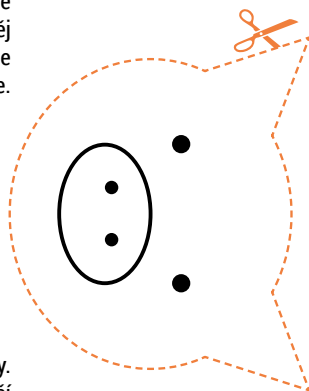
Motivace: Ne každý z nás může mít doma svoje
zvířátko. Buď pro něj nemáme místo, nebo na něj
nemáme čas, nebo jsme na něj alergičtí. Pojďme
si tedy spolu udělat zvířátko, které nic nepotřebuje.

Postup

1. Připravíme si nůžky, tužku, štětec, černou
pastelku, pravítko, lepidlo, ruličku od toa-
letního papíru, akvarelové pastelky, víčko
na vodu a kreslicí karton A4.
2. Podle šablony si tužkou překreslíme na
kreslicí karton tělo prasátka.
3. Tužkou na karton obkreslíme obvod ruličky.
Kolem obkresleného kolečka namalujeme širší
okraj – základ pro hlavu. K většímu kolečku
přimalujeme uši.
4. Všechny připravené díly vystříháme. Ze zby-
tku papíru si také ustrihneme tenčí proužek na
ocásek. Černou pastelkou obkreslíme okraje
vystřižených dílů a namalujeme základní kres-
bu na hlavu.
5. Všechny díly počmáráme akvarelovými pas-
telkami. Poté štětcem namočeným do vody
postupně rozpouštíme barvu a roztíráme dle li-

bosti. Poté necháme všech-
ny díly řádně uschnout na
topení.

6. „Tělo“ prasátka zespodu po-
řádne potřeme lepidlem. Při-
lepíme ho na ruličku a chvíli
držíme, aby lepidlo zaschlo.

7. Vyčnívající trojúhelník polepíme pořádně lepidlem. Na trojúhelník přilepíme hlavu prasátka.
8. Polepenou ruličku v místě ocásku nastříháme. Ocásek na jednom konci polepíme lepidlem, vložíme do nastříhlé ruličky a přilepíme ke stěně ruličky.
9. Nakonec ocásek natočíme pomocí nůžek a prstů. Dáváme pozor, abychom ocásek nepřetrhli.
10. Takovýmto způsobem si můžeme vyrobit různá jednoduchá zvířátka.

Tip: Pro usnadnění práce si můžete vytvořit šablony, podle kterých si děti jen jednotlivé díly obkreslují.

LÍSKÁČKOVO OPAKOVÁNÍ: ZKUSTE SI ODPOVĚDĚT

Jaký zvuk dělá kočka, pes nebo prasátko?

Proč na nás psi štěkají?

Jaká zvířátka můžeme potkat na zahradě a jaká na dvorku?

Jaký zvuk dělá pes, když si něco přeje?

Co dělá kočka, když se jí něco líbí?

Jaký je rozdíl mezi zvířátkem divokým a domácím?

Co to jsou domácí mazlíčci? ●

Sestavila Lenka Pavelčíková,
odborná spolupráce Iva Koutná

CESTA K EKOŠKOLCE (1)

Jak skloubit školní vzdělávací program s jinými programy?

Vědět, kam jdu, co chci a jak to udělám, je jedním z velmi důležitých aspektů života obecně. Těmito jednoduchými frázemi většina z nás plánuje nejen osobní život, ale i ten pracovní. Mít vize, plány, cíle, vědět, jak na ně, jak věci kloubit a propojovat, aby tvořily kontinuitu, je velmi důležité.

Když jsme ve Školičce Kamarád v Novém Věselí v roce 2008 byli na rozcestí, jakou cestou se ve vzdělávání dětí předškolního věku dále ubírat, zvítězila cesta přirozeného vzdělávání dětí. Co to vlastně je? Co je pro děti přirozené? Je to vše, co je obklopuje, je to vlastně svět kolem nich. Je to příroda, rodina, vesnice či město, ve kterém žijí, jsou to vztahy, které navazují, je to chování, které napodobují, jsou to souvislosti, které se učí vnímat. Život na naší planetě je vlastně jedno velké

téma pro učení dítěte přirozenou cestou. Stačí jen děti naučit rozhlížet se a vše kolem sebe citlivě vnímat.

ÚPRAVA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Začali jsme úpravou našeho ŠVP, který jsme v běžných činnostech obohatili o více environmentálních programů a aktivit.

Výsledkem bylo plánování projektových dnů k významným přírodním svátkům, např. ke dnům zvířat, ptactva, zdraví, výživy, vody, země, moří a oceánů apod. Taky jsme vytvořili infonástěnku ke třídění jednotlivých druhů odpadů a domluvili jsme se, že v každé třídě budeme chovat nějaké zvířátko. A výtěžek ze sběru kaštanů že použijeme na zvířecí adopci v jihlavské zoo. To byly naše první kroky, které se staly podkladem pro zpracování školního programu EVVO (http://www.ms.noveveseli.cz/koncepce_EVVO.pdf).

ZMĚNY V ZAHRADĚ

Dalším krokem byly změny v naší zahradě. Inspirovali jsme se základní školou, se kterou jsme v právním subjektu, a také zkušenostmi sdílenými v rámci Toulavého autobusu, se kterým jsme spolu s Lipkou vyrazili po zahradách na jih Moravy.

Tyto kroky opět měly výsledek, a to v podobě rodinného projektového dne ke Dni Země, kdy se nám za jedno sobotní odpoledne podařilo s rodiči vybudovat šest prvků přírodní zahrady. Přihlásili jsme se pak k certifikaci u SEV Chaloupky a získali jsme statut „Ukázková přírodní zahrada“ (http://www.ms.noveveseli.cz/Navod_zahrada.pdf, <http://www.ms.noveveseli.cz/zahrada.pdf>, http://www.ms.noveveseli.cz/projekty_nase.htm).

VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

V této fázi se i jednotliví pedagogové začali více vzdělávat v environmentální oblasti a v tom, jak učit děti přirozeně, prožitkem, v terénu, resp. v přírodní zahradě.

Díky vzdělávací nabídce SEV Chaloupky a Lipka jsme začali ve větší míře navštěvovat s dětmi programy těchto středisek. Podobné aktivity jsme začali také plánovat sami, sdílet naše zkušenosti, účastnit se společných projektů.

Díky sdílení zkušeností v rámci projektu *S Mrkvičkou na zkušenu* jsme se rozhodli zrevidovat náš školní vzdělávací program, který jsme chtěli propojit s naší koncepcí a programem EVVO. Jsou to zásadní vzdělávací materiály, které určují profilaci předškolního zařízení, a tento krok vyplynul přirozeně z našeho snažení. Do vzdělávacích záměrů našeho programu a do očekávaných kompetencí, kterými chceme naše děti vybavit pro život, jsme vybrali ty, které jsou důležité pro environmentální vzdělávání dětí. Jako priority jsme si stanovili pět stavebních kamenů – zdravé prostředí, zdravý jedinec, zdravá životospráva, osobní pohoda a rovnováha, zdravé vztahy s ostatními, to vše znamená zdravý a šťastný jedinec (http://www.ms.noveveseli.cz/koncepce_rozvoje_Ms_2014_15.pdf).

ZASTŘEŠUJÍCÍ PROGRAMY

Naším dalším plánovaným krokem bylo zastřešit naše environmentální aktivity jak v ochraně životního prostředí a ve vztahu k přírodě, tak ve vztahu k vlastní osobě a v péči o zdraví a životosprávu. Proto další programovou volbou bylo zapojení do mezinárodního programu Ekoškola, resp. Ekoškola, a dále do programu Skutečně zdravá školka (SZŠ), který je občanskou iniciativou vzniklou v roce 2014. Oba programy jsme velmi jednoduše propojili s tím, co jsme již v oblasti EVVO dělali. Témata Ekoškolky, kterými jsou prostředí, jídlo, voda a odpady, i téma

SZŠ, kterým je zdravá životospráva a správné stravovací návyky, jsme začali úplně přirozeně realizovat v našich vzdělávacích záměrech vyplývajících ze ŠVP (<http://www.ms.noveveseli.cz/prvnikroky.htm>, http://www.ms.noveveseli.cz/zdrava_skolka.htm).

Děti i učitelky se pustily do společného vaření na třídách, do pěstování bylin, zeleniny a bobulovin na naší zahradě a jejich dalšího zpracování na šťávy, sirupy, sušené čaje apod., do péče o půdu a do zvyšování manuálních dovedností. Do těchto činností jsme zapojili i prarodiče našich dětí, kteří projevili velký zájem aktivně se účastnit dění ve školce. Seniori tak do naší školky docházejí nejen na jarní a podzimní práce na zahradě, ale i na společné hry, na prožívání tradic. Vypomáhají s tříděním odpadu, zapojují se do čtení dětem a také se účastní našich třídních denních aktivit. Využije se tak jejich umu a moudrosti.

Co se týče programu Ekoškolky, tam se nám do ekotýmu podařilo zapojit nejen děti z mateřské školy, jejich rodiče, provozní zaměstnance, ale i členy samosprávy. Při auditu jsme pak oslovili bývalé členy ekotýmu a uvažujeme o jejich zapojení do naší práce, i přesto, že jsou již žáky základní školy. Vždyť to, co se u nás ve školce naučí, tak mohou úspěšně předávat a využívat při činnostech ekotýmu v základní škole.

SOUVISLOSTI A VĚCI PODSTATNÉ

Při plánování je velmi důležité vnímat souvislosti a věci podstatné. Nemá smysl zapojovat se do velkého množství programů a projektů, které budou

tříštit vaši práci i výsledky, ale z obrovské nabídky, která dnes je, vybrat to důležité a to, co se vzájemně bude doplňovat a propojovat. Naše školka je tak zapojena ve dvou pro nás profilových programech výše uvedených a asi ve čtyřech projektech – Recyklohraní, Plastožrout, Přírodní zahrady a Malý zahradník. Ostatní projekty, které realizujeme, jsou interní a vycházejí z potřeb a podmínek naší školky, jsou nám tedy šité na míru. V současné době se právě díky sdílení zkušeností stáváme i místem, kde jsou realizovány různé semináře, workshopy či toulavé autobusy (http://mskamaradnoveveseli.rajce.idnes.cz/Seminar_Zdravi_a_vitalita_na_taliri_16.unora_2017/, http://mskamaradnoveveseli.rajce.idnes.cz/Workshop_Vrbove_proutky_v_zahradach_MS_s_lektorem_Jirim_Rechem_26.rijna_2017/, http://mskamaradnoveveseli.rajce.idnes.cz/Toulavy_autobus_u_nas_23.zari_2017/).

Téma sdílení zkušeností, učení se od zkušenějších kolegů, projekty kolegiální podpory jsou aktuálními tématy současného dalšího vzdělávání pedagogů. Je dobře, že se posouvá tímto směrem. I tento příspěvek by mohl ukázat cestu či návod na to, jak lze všechny vzdělávací záměry, kompetence, vize a cíle, ať už státního školství, či alternativních směrů, propojit, aby děti, které opustí mateřskou školou, byly dobře připravené na nové výzvy v základní škole, a ještě lépe připravené na trvale udržitelný život a péči o přírodu a planetu Zemi. ●

Monika Kovalská, MŠ Kamarád v Novém Veselí
Foto: archiv MŠ Kamarád, Nové Veselí

Mezinárodní program Ekoškola pro mateřské školy:

www.eko-skolky.cz

Canisterapie aneb Poznej svého psa

Canisterapií rozumíme léčebný kontakt člověka se psem. Nejen pes, ale všechna zvířata dokážou svou přítomností vyvolat dobrou náladu všude, kde je jí nedostatek. A o tom, že úsměv léčí, není pochyb.

A tak do naší školky v deštivých říjnových dnech, kdy je dobré náladu nedostatek, zavítali zvířecí kamarádi paní Libuše Kulawiak, kteří jsou speciálně vycvičenými canisterapeutickými psy. Se dvěma šelty Arinkou a Šišou nám byl představen projekt nazvaný „Poznej svého psa I“, jehož cílem je naučit děti správně zacházet se psem, a eliminovat tak možnost jejich zranění. Děti byly seznámeny s metodou založenou na vzájemné interakci člověka se psem. Během programu se hovořilo o navazování kontaktu se psem, o zodpovědném přístupu

nejen ke psům, ale celkově ke zvířatům. Děti byly také seznámeny s možným nebezpečím při nevhodném chování k pejskům.

Děti si během programu vyzkoušely spoustu aktivit – jednou z nich bylo i polohování s pejsky, které se jim velmi líbilo. Z programu děti odcházely plně dojmů a pozitivních zážitků. ●

Michaela Philipp, MŠ Luběnice

Foto: archiv MŠ Luběnice

Napište také do Mrkvičky, co zajímavého děláte v rámci ekologické výchovy ve vaší mateřské školce, v mateřském centru a v jiných zařízeních, kde se pracuje s předškolními a mladšími dětmi! Můžete přidat i návod na osvědčenou aktivitu.

Jak děti slavily Den zvířat

Se zajímavým nápadem v rámci environmentálního vzdělávání přišla před několika lety paní učitelka Lenka z naší mateřské školy v Maršovicích. Navrhla, abychom s dětmi oslavili Světový den zvířat, který připadá na den narozenin bojovníka za lidská práva a hlasatele o nenásilí Mahátma Gándhího 4. října.

Gándhí prohlásil, že: „Velikost a mravní pokrok národa se pozná podle toho, jak zachází se zvířaty.“

V našem environmentálním programu jsme se zaměřili na ukázky a povídání o drobných domácích zvířatech a volně žijících zvířatech. Protože se tento program stal velmi oblíbeným nejen u dětí, ale také u jejich rodičů, realizujeme jej každý rok na začátku října.

Po domluvě s rodiči si děti do školky přinesly své domácí zvířecí miláčky – psy, kočky, morčata, králíky, křečky, akvarijní rybičky, papouška, africké tygří šneky apod. Každé dítě, které si zvířátko přineslo, ho představilo ostatním dětem. Vyprávělo svým kamarádům, jak je zvíře staré, jak se jmenuje, zda je to holka nebo kluk, co umí a především to, jak se o zvířátko doma starají – kdo o něj pečuje, jakou mu dávají stravu, kdo mu uklízí pelíšek, zda například se psem chodí na procházky apod.

Děti se tak dověděly například informace o králíkovi Ušáčkovi, kterého představil Vojtík, děti zaujali také afričtí šneci, které přinesli do školky Marinka a Tomášek, líbil se rovněž křeček Josef, o kterého se doma stará Jáchym se svými sourozenci. Děti velmi zaujala fenka, kterou přivedla Alžbětka se svou maminkou. Fenka byla svým vzhledem velmi prostorná a připomínala pohádkového Maxipsa Fika. Děti si získala svou klidnou povahou a nechala se od nich téměř po celou dobu hladit.

Do aktivity o zvířatech se zapojili kromě rodičů také někteří prarodiče. Štěpánek se svou babičkou předvedl hrubosrstého jezevčíka Borka. Tento lovecký pes, jenž patří do myslivecké rodiny, projevil spíše netrpělivost. Babička dětem vyprávěla, co vše Borek umí, k jakému účelu slouží, a také ukázala

tetování v jeho sleších. Tím jsme se dostali k myslivecké mluvě, o které Štěpánková babička dětem také vyprávěla a upozorňovala na rozdílnosti názvů očí, uší apod.

Zvířat přinesly děti do školky ještě více než v loňském roce, což svědčí o velkém zájmu dětí o zvířata a péči o ně. Na závěr si děti ještě jednou všechna zvířátka prohlédly a mohly si je rovněž opatrně pohladit.

Druhá část programu se odehrávala na zahradě mateřské školy. Rodiče Kuby, kteří vlastní farmu, dopravili na zahradu několik domácích zvířat

a koně. Paní Koubková vyprávěla dětem o jednotlivých domácích zvířatech, k jakým účelům se chovají, jaký je z nich užitek a také, co jedí a jakým způsobem se o ně starají. Děti mimo jiné zaujali koně, na kterých se mohly podle zájmu svézt. Děti si mohly všechna zvířata na zahradě hladit a na závěr je nakrmily suchým pečivem, což se jim moc líbilo.

Prostřednictvím programu Den zvířat se děti učily vlídnému zacházení se zvířaty a respektu k jejich potřebám. ●

Mirka Strakatá, MŠ Maršovice

Foto: archiv MŠ Maršovice

Učíme se od přírody

V Mateřské škole Hradčovice se snažíme podporovat a podněcovat kladný vztah k přírodě a rozvíjet lásku k místu, kde žijeme. Naší odměnou je pak, když se pohybujeme v přírodě a děti nám jeden přes druhého chodí ukazovat, co vyzorovaly, čeho si všimly, co zkoumaly.

Na školní zahradě společně s dětmi sázíme rajčátka, dýně apod. Společně poté objevujeme, co vše je potřeba udělat, abychom si mohli sníst sladké červené rajčátko. Spousta dětí nejdříve netuší, že k tomu je potřeba hlína, motyka, semínka. Jednodušší je přeci jít do obchodu a zeleninu či ovoce si koupit.

Děti rády pozorovaly déšť a počasí, proto jsme se rozhodly, že vyzkoušíme srážkoměr. Pořídili jsme ho před školku a vyrobili mu i kamaráda – žabáka Ferdu. Ve školce na nástěnce pravidelně zapisujeme a zakreslujeme, kolik srážek napadlo předchozí dny. Dětem se toto pozorování opravdu zalíbilo a pravidelně nám hlásí, kolik viděly ve srážkoměru vody.

S podzimními dny jsme se pravidelně věnovali také práci na zahradě. Sbírali jsme jablíčka, hrabali listy, pozorovali změny, které podzim kouzlí na přírodě kolem nás. Tradičně se pouštíme s rodiči do dlabání dýní, kterými si poté vyzdobíme okolí školky. Děti rády pečují o třídní zvířátka – šnečky, rybičky. V zimním období jsme nezapomínali ani na ptáčky. Pravidelně jsme obcházeli krmítka rozmístěná na školní zahradě a sypali do nich semínka. Starší děti dokonce vyrobily lojové kuličky, které pověsily na stromy v zahradě a okolí školky. Na podzim sbíráme kaštiny, které nosíme zvířátkům do krmelce, kde pozorujeme i jejich stopy.

Zimní období se přeci jen v dětských očích nese v duchu těšení na Ježíška. Abychom si čekání zkrá-

tili a zpříjemnili, pustili jsme se do seznamování se s vánočními tradicemi. Házeli jsme střívkem, rozkrajovali jablíčka, pouštěli lodičky, nechali si rozkvést Barborku. Ve spolupráci s babičkami se pouštíme do pečení vánočního cukroví, které se u dětí těší velkému úspěchu. Vrcholem toho všeho byla samozřejmě vánoční besídka, na kterou si děti

připravili ozdobu ze dna PET lahve, ze které vytvořily vločku na stromeček.

Vždy máme radost a potěší nás, když vidíme, že i v dnešní době techniky mají děti zájem a nadšení objevovat přírodu a její krásy. ●

*Monika Mahdalová, MŠ Hradčovice
Foto: Monika Mahdalová*

Vůně lesa

Projekt Vůně lesa zpracovala Mateřská škola Chomutov, příspěvková organizace, na ozdravný pobyt dětí změřený na environmentální a pohybové aktivity.

Na ozdravný pobyt získala MŠ Chomutov finanční dotaci ze Státního fondu životního prostředí ČR, což umožnilo jedenáctidenní výjezd do Národního parku Šumava. V listopadu 2015 a 2016 vyjelo vždy 225 dětí ve věku 5–7 let na Zadov. Rodiče na pobyt nic nedopláceli. V polovině října v mateřské škole probíhaly rodičovské schůzky, kde rodiče získávali podrobné informace k ozdravnému pobytu.

Součástí ŠVP Mateřské školy Chomutov byl v té době již 7 let plán environmentálního vzdělávání s názvem „Opatruj Zemi jako květ“. Výzva MŽP umožňující financování ozdravných pobytů se stala pro mateřskou školu příležitostí prakticky v ideálních podmínkách v přírodě s vyhovujícím ovzduším zhodnotit získané znalosti, dovednosti a vědomosti dětí. V rámci ozdravného pobytu se prohlubovaly základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k přírodě. Činnosti programu byly co nejvíce směřovány do přírodního prostředí, aby byl zajištěn přímý a přirozený kontakt s přírodou.

Metodou pozorování, zkoumání, experimentování, besedování a formou her a prožitkového učení přibližoval program dětem význam ochrany životního prostředí.

Součástí projektu byla návštěva Sklářské huti ve Vimperku, Hydrometeorologické stanice Churánov a dále besedy s lidmi ze Šumavského národního parku, s ochranáři přírody, s myslivci, se záchranními z horské služby a besedy s ukázkou sokolnictví. Také jsme se jeli podívat do Národního parku Šumava na Kvildu a do Srní. V obou lokalitách jsme absolvovali úžasné prohlídky přírody a zvířátek, viděli jsme rysy, vlky, srnky a mnoho různých ptáků. Také jsme si prohlédli výstavní expozice a účastnili jsme se seminářů environmentální výchovy k ochraně lesa. ●

*Irena Kopecká, ředitelka, Mateřská škola Chomutov, příspěvková organizace
Foto: archiv MŠ Chomutov*

ROZHOVOR

Zvířata jsou radost i povinnost

Lenka Skoupá je předsedkyně střediska ekologické výchovy Toulcův dvůr v Praze.

Zároveň má rozsáhlé znalosti a praktické zkušenosti s chovem zvířat.

Všichni, kdo se s ní setkají, oceňují její životní sílu a optimismus.

Vystudovala jste zootechnický obor na VŠZ. Co bylo pak, než jste zakotvila v Toulcově dvoře?

Zůstala jsem na katedře veterinárních disciplín jako doktorand a pedagogický pracovník. Práce to byla sice zajímavá, ale... Řešení imunitní nedostatečnosti zvířat v socialistické zemědělské velkovýrobě byl „boj s větrnými mlýny“. A tak jsem odchod na mateřskou brala jako šanci na změnu. Chovala jsem celou řadu zvířat, publikovala jsem v časopisech, napsala jsem knihy pro chovatele. Jako OSVČ jsem připravovala rekvalifikační kurzy „Péče o zvířata v zájmových chovech a zooprodejnách“.

Jste spoluautorkou projektu Noemova archa. Oč jde?

Projekt Noemova archa pomáhá zachovat a udržet původní česká plemena. Chceme, aby se s nimi lidé seznámili, měli příležitost je v Toulcově dvoře vidět. Spolupracujeme v tomto směru s Vý-

zkumným ústavem živočišné výroby a farma je zařazena do Národního programu zachování genových zdrojů.

Která zajímavá plemena zvířat například v Toulcově dvoře chováte?

Najdete u nás všechny druhy hospodářských zvířat – od slepic po krávy. Z těch nejvzácnějších plemen je potřeba hlavně jmenovat české černopesíkaté králíky, ovce – původní valašky – a krávy české červinky.

Myslíte, že se těmto zvířatům u vás žije dobře? Jak se to pozná?

Děláme všechno pro to, abychom zvířatům zajistili maximální welfare. Jsme ale limitováni některými faktory. Třeba celkovou rozlohou – Toulcův dvůr není nafukovací. Velkým problémem jsou, jako

všude, návštěvníci. Krmením zvířat opravdu k jejich životní pohodě nepřispívají.

Pokud toto pomineme, tak se dobré životní podmínky našich zvířat poznají podle stejných ukazatelů jako jinde – zvířata jsou zdravá, nevykazují poruchy chování, pravidelně se rozmnožují a jsou dlouhověká. Třeba naše kráva Jitka letos oslaví svoje 15. narozeniny a čeká 11. tele, což je v běžných chovech opravdu unikátní.

Máte pár svých zvířecích oblíbenců? Kdo to jsou? Jakou mají povahu?

Kromě již zmiňované Jitky je mou oblíbenkyní ovce Julie, která je vůdčím zvířetem celého našeho stáda. A mými miláčky jsou husy – Oskar a Barka. To jsou praví ochránci dvora, nic jim neunikne a každého vetřelce s křikem ze svého prostoru vyprovodí.

Jak vy osobně se zvířaty komunikujete? Čeho si přitom u nich všimáte, co vás vede?

Komunikace a manipulace s hospodářskými zvířaty vychází ze stejných principů jako třeba výcvik psů. Jen je potřeba počítat s některými specifiky – silný stádový pud, pomalejší učení a hlavně velikost zvířat. Zvířata vás musí respektovat, vy musíte být stále „alfa“. Musíte si stále hlídat změny v postavení konkrétního zvířete ve stádě, ale i právě probíhající říji. To vše se pak projevuje na chování zvířete v ten konkrétní den.

Hospodářská zvířata na Toulcově dvoře působí i takřka jako pomocní pedagogové. Co to obnáší?

Zvířata musí být zvyklá na denní kontakt s lidmi, musí být charakterní, neagresivní. Důležité je dobře odhadnout jejich únosnost a nepřetížít je. Proto máme zavedené limity týdenního počtu programů se zvířaty.

Mohou se s nimi setkávat i děti z mateřských škol? Při jakých příležitostech?

Děti z mateřských škol mohou absolvovat některý z ekologických výukových programů, které máme v nabídce.

Jaký charakter mají programy s hospodářskými zvířaty pro nejmenší děti?

Děti zvířata vidí, seznámí se s jejich přirozenými životními podmínkami. Některá si mohou pohladit, k jiným vstoupit do výběhu. Bavíme se o životních potřebách zvířat.

Proč je důležité, aby malé děti přicházely do kontaktu s hospodářskými zvířaty?

Lidé v dnešní době, nejen děti, nemají žádné praktické zkušenosti s hospodářskými zvířaty. I na vesnicích už zvířata nejsou zcela běžná, a tak se děti na prázdninách u babičky s hospodářskými zvířaty nepotkají. Poznájí sice tygra, ale nerozeznají ovce a kozy. Velmi často u nás poprvé v životě vidí živé prase. Hospodářská zvířata nejsou sice součástí denní reality dětí, ale jejich produkty ano. Proto je nutné, aby o nich měly nějaké povědomí a znaly jejich životní potřeby.

Vedete děti i k empatii ke zvířatům. Jak se to dělá?

Ukazujeme a říkáme si, jak vypadá spokojené zvíře a co musíme dělat pro to, aby spokojené bylo. Starší děti učíme základy etologie a pozorování projevů chování zvířat, sledujeme, co sdělují.

Chápu děti, co sděluje králík, který se při hlazení třese nebo se snaží vyskočit z náruče?

Chápu to docela dobře. Je ale nutné to s dětmi probrat ještě před prvním kontaktem se zvířetem.

Jaké základní záležitosti by měli zvážit v mateřské škole, než se rozhodnou chovat nějaké zvíře či zřídit zookoutek?

Je nutné zvážit především časové, finanční a prostorové možnosti. A hlavně – přistupovat ke zvířatům jako k rovnocen-

ným tvorům a neposuzovat možnosti pouze z pohledu dětí či pedagogů. Podívat se na to z úhlu zvířete – bude mu v tomto prostředí dobře? Jsme schopni mu zajistit jeho potřeby? Nebudou mu děti nevědomky ublížovat?

Bude v pohodě morče chované jako jeden osamělý tvor?

Nebude. Morčata jsou zvířata žijící ve skupině a mělo by být chováno více jedinců. Např. v Německu zákon na ochranu zvířat chov jediného morčete jednoznačně zakazuje.

Na jaké nejčastější příklady necitlivosti, nepochopení nebo přímo týrání, byť nevědomého, narazíte při svých setkáních s učiteli a dětmi z mateřských škol?

Jsou to opakující se záležitosti – především neustálá potřeba zvířata krmit, chovat a hladit. Také je problém „přeladit se“ na zvíře, chovat se klidně a být tišší. To všechno jsou věci, které musíme vysvětlovat a učit.

Kde se mohou učitelé z mateřských škol i další zájemci seznámit s doporučeními, pravidly či zákony, k vhodnému přístupu, chovu či bezprostřednímu kontaktu se zvířaty? Najdou něco takového třeba na stránkách Toulcova dvora?

V ucelené podobě je to docela oříšek, a ani my na webu nemáme zveřejněn jejich souhrn. Vzhledem k poměrně častým změnám v zákonech jsme zatím žádnou příručku nevydávali. Zákony týkající se zvířat a jejich ochrany jsou dostupné na webu ministerstva zemědělství. Pak ale do hry vstupují také třeba Občanský zákoník, nařízení Ministerstva zdravotnictví a další normy. My občas připravujeme a vedeme semináře, které jsou zaměřené na tuto problematiku.

Jíte maso?

Nejím ho moc, ale jím, jde vesměs o maso z „vlastních“ zvířat.

Proč?

Považuji člověka za všežravce.

Co pro vás znamenají zvířata?

Udržují mě „tady a teď“. Jsou radost i povinnost. Zdroj poučení, zdroj potravy. Jsou mými životními společníky. Od každého trochu.

Co pro vás znamená vaše práce pedagoga?

Možnost dozvídat se denně něco nového o okolí i o sobě. Roztáčet koloběh informací, zkušeností, prožitků a dovedností. Možnost s dalšími lidmi sdílet svoji potřebu zlepšení welfare zvířat.

Na co se právě těšíte?

Na blížící se jaro s novým životem a mláďaty na Toulcově dvoře, na právě připravované semináře pro studenty a zbývající část dnešního dne, který je a bude určitě krásný. ●

Ptala se Hana Kolářová

SERIÁL

Rok v přírodě se skřítkem Lískáčkem (1)

Postava skřítky Lískáčka provází děti v metodikách, které vydává

Líska, z. s., regionální sdružení osobností a organizací zaměřených na ekologickou/environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu na území Zlínského kraje.

Hlavní autorka metodik Mgr.

Lenka Pavelčíková je stálá spolupracovnice Lísky, pracuje jako vedoucí Přírodovědného centra Trnka při DDM Uherské Hradiště.

Seznamte se s Lískáčkem: Jitka a Tomáš jsou kamarádi do nepohody. Znájí se už odmalička. Vždy je uvidíte spolu a pokaždé budou pátrat po nějaké záhadě či podnikat dobrodružnou výpravu. Oba dva také spojuje jedno velké tajemství. Mají kamaráda, který je na všech výpravách doprovází. Je tak maličký, že ho dospělí nemohou vidět. Je chytrý, všemu rozumí a nepokazí žádnou legraci. Jitka s Tomášem mu říkají Lískáček, protože ho našli v lískovém oříšku, když v létě seděli u lísky ve stráni. Od Lískáčka se už naučili spoustu zajímavých věcí. Nejraději s ním chodí objevovat různá tajemství a záhady do nedalekého lesa. Lískáček zase rád chodí k dětem na návštěvu, mlsá domácí sušenky a popíjí bylinkový čaj...

REHKOVNÍK

V noci byla bouřka. Děti za oknem pozorovaly, jak vítr lomcuje větvemi a rozfoukává věci po dvoře. Obloha se občas zarážila klikatou čarou blesku. Blesk na chvilku zazářil a pak zmizel. Jen se ozvala hlasitá rána. Děti počítaly, za jak dlouho se po zablesknutí ozve hrom. Snažily se tak přijít na to, jak daleko od nich bouřka je. Pozorování blesků se jim líbilo, ale protože už bylo pozdě, musely nakonec přece jen jít spát.

Ráno, hned po snídani, se děti vypravily ven. Slíbily, že pomůžou s úklidem po bouřce. „Jé. Podívejte, co ta bouřka udělala. Všechno je tu rozházené,“ řekl Tomáš, když přišli na dvorek. „Panečku. To je nepořádek. To máme do oběda co dělat, abychom to stihli,“ přidala se Jitka. „Tak s chutí do toho, půl je hotovo,“ povzbudil děti skřítek Lískáček a už začal uklízet. Nakonec se ukázalo, že takové uklízení může být i docela legrace. Rozfoukané věci nacházely děti na různých prapodivných místech. Tak třeba dědečkův klobouk našly pověšený na psí boudě, babiččina zástěra visela na košatech, pracovní rukavice byly na plotě, seno bylo rozfoukané jako perina na záhonku bylinek. No zkrátka nic nezůstalo na svém místě. A děti uklízely, smály se a občas si i hrály. ➔

„Všimli jste si toho malého ptáčka, který tu pořád poskakuje a něco na nás volá?“ zeptal se pojednou Tomáš. „Ptáčka? Kde je? Ukaž mi ho,“ zbystrila Jitka a začala se rozhlížet. Ničeho si totiž nevšimla. „Podívej. Teď je támhle na plotě. Poskakuje z plaňky na plaňku a pořád, jako by na nás volal,“ ukázal k plotu Tomáš. A opravdu. Na plotě poskakoval droboučký ptáček. Byl celý šedočerný s rezavou barvou na ocásku. Občas si na nožičkách podírepl a zakýval ocáskem. Pořád na děti jakoby volal fuid-tek-tek. „Máš pravdu. Jak se asi jmenuje? Vypadá, jako by ho něco trápilo,“ řekla zamyšleně Jitka a dál ptáčka pozorovala. „To je rehek,“ vysvětlil dětem Lískáček. „Bydlel tady na dřevě. Bouřka mu ale asi rozfoukala hnízdo,“ dodal smutně, když rehka s dětmi pozoroval.

„Co to tam máte, děti?“ zeptal se dědeček, který šel právě kolem. „Pozorujeme rehka na plotě,“ odpovíděli všichni společně. „Rehka?“, podivil se dědeček a podíval se na plot, kam děti ukazovaly. „Jé, to je kominíček. Ale copak se mu stalo, že je tak rozčilený?“ přemýšlel dědeček, když rehka uviděl. „Ale ne, dědo, to není kominík. Vždyť je to malý ptáček,“ opravila dědečka Jitka. „Já ale neříkal kominík. Řekl jsem kominíček. Tak se tady tomuto ptáčkovi říká,“ usmál se na Jitku dědeček. „Ale asi se mu něco nelíbí,“ přidal se Tomáš. „Lískáček říká, že mu bouřka asi rozfoukala hnízdo, které měl tady na dřevě,“ dodala Jitka. „Ukaž. Máš pravdu. Tady bylo opravdu hnízdo, a teď je pryč,“ odpověděl dědeček a hned začal zkoumat, zda na vrcholu hromady dřeva není

hnízd jen někde zapadlé. Nic ale nenašel. „Chudáček. Měli bychom mu nějaké hnízdo postavit, aby měl kde spát,“ řekla Jitka a už chtěla utrhout trochu suché trávy, která poblíž rostla. „Počkej, Jitko. To mu nepomůže. Copak ty umíš splétat stébla do sebe, jako to dělá rehek zobáčkem? Jinak to hnízdo nebude držet a rozpadne se,“ zarazil Jitku dědeček. „Hm. To opravdu neumím. Ale pomoci mu musíme,“ naléhala Jitka. „Ale to víš, že jo. Rehek je dobrý pomocník a bylo by škoda, kdyby se odstěhoval. Ale musíme mu udělat takový domeček, který odolá i té nejsilnější bouři,“ usmál se dědeček. „Tak mu postavme budku. Jako jsme stavěli budky sýkorkám do zahrady,“ navrhl Tomáš. „To je ono! Postavíme budku,“ souhlasili Jitka i Lískáček.

1 Připravíme si brusný papír (80), pilku, kladívko, svinovací metr, úhelník, asfaltový papír, tužku, řezací nůž, hřebíky (20 ks), velké připínáčky (10 ks) a dřevěnou desku (délka nejméně 1 m, šířka 140 mm).

2 Podle plánu si desku rozměříme, rozrysujeme a popíšeme si jednotlivé díly. Dáváme pozor, aby byly čáry kolmé.

6 Nejprve přitlučeme boky. Dno si podložíme bočními stěnami tak, aby byly na straně bez hřebíků zároveň s okrajem. Poté přitlučeme.

7 Do zadní části si po dvou stranách nachystáme opět po dvou hřebících.

8 Nakonec záda přitlučeme zase ke cím. Zepředu pak přitlučeme přední

11 Podle udělaného obrysu si do střechy předtlučeme hřebíky vždy dva na jednu stranu, kromě přední strany.

12 Nakonec střechu přitlučeme na budku.

13 Pomocí připínáček na střechu přiděláme asfaltový papír.

A tak se i stalo. Když uklidili na dvoře, všichni tři šli s dědečkem do dílny. Tam společnými silami postavili rehkovi pořádnou budku ze dřeva. Když byla hotová, dali ji na kůlnu pod střechem. Krátce na to si ji našel rehek a postavil si v ní nové hnízdo. Děti chodily rehka kontrolovat, jestli se mu daří dobře. Potkaly dokonce v budce paní rekovou, jak sedí na vajíčkách. Brzy na to se vylíhla malá ptáčata.

Věk: od 5 let ve spolupráci s rodiči či pedagogem

Místo: uvnitř (nejlépe dílna), nebo venku

Pomůcky: brusný papír (80), pilka, kladívko, svinovací metr, úhelník, asphaltový papír, tužka, řezací nůž, hřebíky (20 ks), velké připínáčky (10 ks) a dřevěná deska (délka nejméně 1 m, šířka 140 mm)

Motivace: Tentokrát si společně vyrobíme rehovník. Můžete si ho pak umístit na zahradě a sledovat, zda se v něm rehek zabydlí. Pokud v rehovníku nikdo bydlet nebude, změňte jeho umístění na jiné, příhodnější místo.

Rehovník umísťujeme někde na zeď, pod střechem na římsu, může být i třeba v hromadě dřeva. Pokud jsme na střechem dali asphaltový papír, můžeme budku umístit i na méně příhodné podmínky, kde na ni bude pršet.

3 Jednotlivé díly nařezeme pilou.

4 Na všech dílech brusným papírem obrousíme hrany (odstraníme třísky).

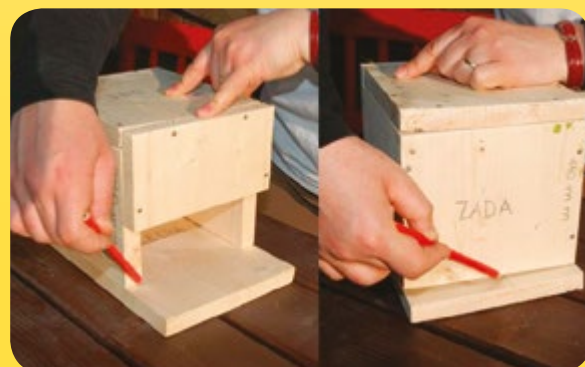
5 Na dno si předchystáme hřebíky. Na třech stranách natlučeme po dvou hřebíky. Dáváme pozor, abychom hřebíky nezatloukli skrz.

spodní část budky a k boční část budky.

9 Nachystáme si krytinu na střechem. Podle dílu střechy si z asphaltového papíru vyřezeme o trochu větší kus.

10 Na střechem si vyznačíme obrys budky. Dáme pozor, aby nad zády měla střechem alespoň 2 cm přesah.

14 Hotovou budku ještě jednou prokontrolujeme, aby držela pohromadě.

Trocha teorie: Rehkovník je takzvaná polobudka – nemá uzavřenou celou přední stěnu. V této budce kromě rehka může zahnízdit i konipas nebo kos. Budka by se měla každý rok čistit.

Pro správný rehovník je důležité, aby vnitřní rozměr měl velikost minimálně 14 x 14 x 14 cm. Přední strana by měla zabírat 1/3 až 1/2 stěny. Pokud rehovník umísťujeme ven (ne na chráněné místo pod střechem), je lépe, pokud je dno vsazené mezi boční stěny, aby do budky nezatlékalo. ●

Lenka Pavelčíková, *Objevujeme a pozorujeme přírodu se skřítkem Lískáčkem*, www.liska-evvo.cz

Když se člověk přátelí se zvířaty

Knižka slovinského učitele Rudiho Ocepka, který svou pedagogickou praxi zasvětil sbližování zvířat a lidí, vypráví neobyčejné příběhy o vnímavosti zvířat vůči člověku, o kouzlu sblížení a nadšení z poznávání, a také o dobrém vyučování a odpovědném vztahu k přírodě.

Že je pes věrný přítel člověka, to každý slyšel mnohokrát. Že domácí mazlíčci pomáhají lidem překonávat pocit osamělosti, to také všichni víme nebo tušíme. O tom ale knižka není. Není dokonce ani o tom, že psi olíznutí léčí rány nebo že si kočky lehají na nemocná místa lidského těla. I tak Rudi Ocepek vrší příběhy, kterým – každému jednotlivě – se člověk zdráhá uvěřit: o psech, kteří cítí vnitřní rozpoložení člověka dříve, než ho spatří, o pavoucích klidně spočívajících na tvářích dětí, o hadech, kteří si umějí vybrat, komu vlezou do náruče, a také o lídech, kteří „zázračně“ překonali svůj strach ze zvířat. Rudiho příběhy mají přesto velkou důvěryhodnost a sílu – jsou totiž propojené osobním i profesním životem člověka mimořádně citlivého ke zvířatům i k lidem.

Rudi Ocepek se během své čtyřicetileté učitelské praxe věnoval lidem různého věku – od kojenců až po jejich prarodiče. Začínal jako učitel přírodovědy na základní škole, pak působil na univerzitě, kde připravoval studenty biologie na jejich učitelskou profesi. Ve zdejších viváriu také představoval dětem i dospělým exotické i domácí živočichy. Dospěl při tom k velmi propracovaným metodám, díky kterým uměl sbližovat lidi a zvířata. Pracoval velmi často s fobiemi a strachem, s nimiž do jeho vivária návštěvníci přicházeli. Jen si to představte – jdete na exkurzi a modlíte se, aby vás nikdo nenutil sahat na hada, protože byste museli utéct. Doufáte, že si jen pochováte králíčka a pak budete tiše a nenápadně sedět stranou. A po hodině s Rudim? Jen těžko se budete loučit s hebkou a citlivou užovkou, která se vám oplétá kolem rukou a krku.

Rudi Ocepek je nadán neobyčejnou schopností přibližovat živočichy lidem.

PŘEKVAPIVÁ ZVÍŘECÍ CITLIVOST

První část knihy líčí řadu poutavých příběhů, jejichž pojítkem je vnímavost různých zvířat vůči psychickému rozpoložení i fyzickému stavu člověka. Autor nás celou svou praxí přesvědčuje, že především na nás, lídech, záleží, jak se k nám bude zvíře chovat. Naše naladění, náš klid, soustředění, vstřícnost a otevřenost určuje kvalitu setkání se živočichy – od tygrů až po pakobylky. Dá se vlastně říci, že pokud se bojíte, že vás zvíře kousne, nebo pokud k němu pociťujete odpor, jste na nejlepší cestě k tomu, aby se vám něco nepříjemného skutečně přihodilo.

V knížce nechybí ani podrobný popis toho, jak autora uštkla zmije. Nejenže se dozvíme, jak se léčil, nejenže jsme ubezpečeni, že ani jed nejne-

bezpečnějšího slovinského hada nezabíjí, ale především se dočteme podrobný rozbor psychických příčin, které vedly k tomu, že obvykle krotká zmije svůj jed použila.

Věděli jste, proč se šimpanzi často chovají zběsile, když je v zoologické zahradě pozorujeme a ukazujeme si na ně? Napadlo vás, že to má co do činění s naším pohrdavým postojem k nim? A že když člověk dokáže změnit svůj vnitřní postoj a přistoupí k nim s jiným naladěním, budou také šimpanzi reagovat přátelsky? Návštěvníci, které zoologickou zahradou provázel Rudi, to mohli vidět i zažít.

Velkou pozornost věnuje autor tématu strachu. Neodůvodněnému strachu ze živočichů (nejčastěji z pavouků a hadů), který řada z nás má, často ani nevíme odkud. Čím víc se bojíme, a dokonce čím usilovněji se strachu bráníme, o to víc se bojí také zvíře a může reagovat agresivně. Rudi Ocepek je mistr v umění uvolnit děti i dospělé způsobem, který umožňuje skutečné setkání člověka se zvířetem. Na mnoha příkladech jsme jako čtenáři přesvědčováni, že právě a jedině bezprostřední, přímé setkání člověka se zvířetem je zkušenost, která skutečně působí na psychiku člověka a významně se podílí na utváření vztahu k živočichům i celé přírodě.

ŽIVOČICHOVÉ JAKO UČITELÉ I TERAPEUTI

Dalším velkým tématem, kterému je knižka věnována, je vliv zvířat na člověka, zejména rozebírá přínosy jejich chovu doma i ve škole: například

Díky sebeuvědomění a sebekázní dokážu docílit toho, že mi v ruce zůstane v klidu i divoce žijící živočich, který s člověkem do přímého kontaktu nikdy předtím nepřišel. Mohu se ho i jemně dotýkat, a z ruky mi neutěče.

pomáhají odbourávat stres, přirozeně učí děti odpovědnosti, ohleduplnosti, empatii. Péče o zvířata umožňuje dětem sledovat přirozené životní procesy, jako je dýchání, krmení, a také rození a smrt, s nimiž se v životě lidském děti většinou nesetkávají, a proto takové události velmi obtížně zpracovávají.

Není výjimkou – u některých věkových kategorií je to dokonce obvyklé –, že děti u svých zvířecích miláčků nacházejí útěchu v emočně obtížných situacích. Tam, kde se nedostává lidského porozumění, pomáhají zvířata nejlépe, protože dokáží poskytnout přijetí a pocit bezpečí. Velký význam mají zvířata také pro děti s duševními poruchami, dokáží totiž rozpustit i psychické bariéry, které byly dosud – v kontaktu s lidmi – nepřekonatelné. Hebký teplý kožíšek zkrátka umí zázraky.

Příznivý vliv živočichů se odráží dokonce i ve vztazích mezi lidmi. Příběhy z praxe škol, jejichž učitelé prošli seminář Rudiho Ocepka, potvrzují, že chovy živočichů ve třídě zlepšují i spolupráci a vztahy mezi dětmi.

VYUČOVAT S LÁSKOU A RESPEKTEM

Ještě v polovině knihy by čtenář mohl podléhat dojmu, že si autor mimořádně dobře rozumí především se zvířaty. Druhá polovina ho ale spolehlivě vyvede z omylu. Pozornost, vnímavost a respekt je Rudimu Ocepkovi vlastní nejen ve vztahu ke zvířatům, ale i k lidem – dětem i dospělým, žáky při vyučování nevyjímaje. Promítá se to zřetelně do jeho pedagogických názorů. Dominuje u něj důraz na pojetí vyučování jako procesu spolupráce, v němž vzdělavatel podává pomocnou ruku, a žák je ten, kdo jde po své cestě: „Dobrý učitel vede žáka při učení jen tehdy, pokud vedení potřebuje.“

V řadě autorových pedagogických doporučení najdeme klasické poznatky (vychovávat je zejména

na příkladem), uvědomění širších souvislostí (rodina a blízké okolí má na každého člověka rozhodující formující vliv) i těžko dosažitelný ideál (učitelské povolání je jen pro ty, kdo jej vnímají jako životní poslání, vyžaduje totiž úsilí o mistrovství). Kromě toho tu ale najdeme poznatky o tom, jak důležitá je i při pedagogické práci neverbální komunikace, proč je při výuce potřeba postupovat od poznání celku k rozebírání na části, jak zásadní je zprostředkovat žákům konkrétní zkušenosti či jak účinný je při výuce humor.

Ze sbližování lidí a zvířat Rudi Ocepek ví, jak velkými bariérami umí být předsudky a mylné představy. A připomíná, že podobné mechanismy fungují také mezi učiteli a žáky – očekávání, s nimiž učitel k žákům přistupuje (třeba na základě informací od kolegů). Ty často formují chování učitele tak výrazně, že fungují jako sebenaplnující se prorokství. Učitelé by proto měli být stále otevření a co nejlépe pomáhat každému žákovi na jeho cestě.

Při čtení celého pedagogického výkladu nás osloví a přesvědčí autorova bohatá životní zkušenost, díky které opřádá jednotlivá doporučení působivými konkrétními příběhy. Dokáže čtenáře jednak nakazit učitelským nadšením, jednak nabídnout praktické rady jak na to.

CESTOU K SOBĚ

V Rudiho pojetí nejsou zvířata pouhými objekty pozorování. Jeho metoda postupně dospěla k obráceným rolím: zatímco dříve děti obcházely terária se zvířaty, později usazený v kruhu čekají, co udělá živočich položený do jejich středu. Ten si totiž umí vybrat bezpečnou a vstřícnou náruč. Pak začnou ledy roztávat i u zpočátku bojácných a nedůvěřivých lidí.

Obrácené role ovšem neznamenají, že by si návštěvníci vivária živočichy neprohlíželi. Naopak – mají možnost sledovat daleko přirozenější chování zvířat, která nejsou stresována tukaním na sklo, povykováním a rychlými pohyby dětí. Neschovávají se, dokonce některým vlezou do náruče nebo si vezmou jídlo z ruky.

Taková výuka vede často ještě hlouběji – k poznání sebe sama. Citlivé reakce zvířat, které neošálíme křečovitým úsměvem, nám totiž zprostředkovávají nový pohled na vlastní pocity, chování, včetně hluboko zakořeněných obav a předsudků. Bývá to výzva i pro učitele biologie, kteří se sami snaží o zvířata a se zvířaty učít a přitom se třeba štítit pavouků nebo bojít psů. Podle Rudiho Ocepka musejí učitelé nejprve zapracovat na sobě, aby mohli pomáhat dětem budovat vztah ke zvířatům. Jistěže k náročné cestě potřebuje každý odbornou asistenci. Autor této knihy je pro takový úkol jedním z nejpovolanějších. Přejme si, aby taková povolání vyrostli také u nás v České republice. Třeba i díky této knížce. Těšíme se na vás!

Knížku Rudiho Ocepka *Když se člověk přátelí se zvířaty* vydala Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání v roce 2015. Druhé, doplněné vydání chystá letos na podzim. Více informací na www.lipka.cz. ●

Lenka Kopáčová, redaktorka Edičního centra Lipky, lenka.kopacova@lipka.cz, www.lipka.cz

Havětník

„Každý z nás má doma malou, ale docela početnou zoologickou zahradu. Chová v ní mouchy, pavouky, octomilky... ano, někdy i blechy nebo vši. Jenže v téhle zoo chybějí popisky. Což je škoda, protože každý z těch malých živočichů má svůj příběh. Tak mě napadlo je sepsat – a vyšel mi ilustrovaný průvodce pavilonem havěti. Doufám, že bude bavit děti i jejich rodiče. A že se při čtení nebudou moc drbat. Po havěti se většinou oháníme, vyháníme ji a hubíme – často hlavně proto, že ji neznáme. Ten, kdo by se podíval zblízka, ale zjistí, že havěť může být hezká – jen si (když vám to dovolí) prohlédněte sršně! A vlastně i docela sympatická jako škvři, světlušky... nebo moje oblíbené vosy. A taky možná přijde na to, že ta nejhavěťovější havěť na Zemi se jmenuje člověk rozumný. I když v téhle knížce nemá samostatnou kapitolu,“ praví autor knihy Havětník Jiří Dvořák.

Vši, blechy, roztoči, čmeláci, holubi, faraoni, žravé housenky a jiný neřád, hmyz a plísně, cizopasnici a různé další nechutné potvory, které nikdo nemá rád, a přece tu jsou. Všechny mají své příběhy, některé jsou dokonce užitečné, jiné nakonec i obdivuhodné..., tak proč se o nich pro děti nikdy nic nepíše? Díru v informacích pro děti, které jsou spíš na ty encyklopedie, i pro rodiče, které baví číst dětem před spaním, učitele přírodopisu, kteří nechtějí jen psát na tabuli, i čtenáře, kteří neztrácejí zvědavost, se rozhodl Jiří Dvořák zaplnit zcela po svém. Z vyprávění o životě potvor a havěti mu pod perem vznikl poetický a zábavný svět plný neuvěřitelných dobrodružství, který pobaví, potěší a leckomu zalátá díru ve vědomostech. ●

www.baobab-books.net/havetnik

*Jak si zapamatovat jméno mořské řasy?
Tahle metoda funguje.*

HRAJEME SI VE ŠKOLCE

Knihu tvoří soubor říkadel, lidových i původních, autorských pohádek, hádanek, doplňovaček, dramatizací, písniček, her a úkolů rozvíjejících u dětí dovednosti v oblasti řečové, pohybové, výtvarné, muzikální, motorické a rozumové. Autoři seřadili aktivity v souladu s během kalendářního roku (vyváženě po jednotlivých měsících), tematicky se zaměřovali na jevy blízké dětskému světu, zejména z živočišné a rostlinné říše. Publikaci provází CD s nahrávkami písniček, s nimiž se v knižce pracuje. Knižku ocení především učitelé a učitelky v MŠ a ostatní pedagogové a vychovatelé dětí předškolního a mladšího školního věku. Vydalo nakladatelství Portál 2013.

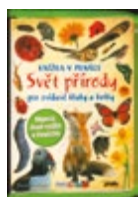
www.obchod.portal.cz

PRVNÍ KNIHA HER S PŘÍRODOU

Kniha Angely Wilkesové, kterou vydal Slovart v roce 2008 nabízí tipy pro děti, jak objevit a prozkoumat všelijaké druhy živočichů a rostlin cestou zábavných her a jednoduchých úkolů.

KNIŽKA V PENÁLE

Svět přírody pro zvědavé kluky a holky autora Terryho Jenningse je knížka určená všem dětem, které se zajímají o přírodu a svět kolem nás. Kapitoly jsou přehledně rozčleněny podle jednotlivých druhů živočichů a rostlin. Obsahuje přehledné informace, názorné obrázky a praktické náměty a návody k jednoduchým pokusům v přírodě. Knižka se dá zapnout na zip, připomíná penál. Vydalo nakladatelství Rebo 2010.

www.rebo.cz

NA STOPĚ

Sešit s užitečnými informacemi a tipy pro mladé pozorovatele živočichů v přírodě. Až půjdete do přírody pozorovat zvířata, vezměte si k ruce tenhle tenký sešit Na stopě od Jiřího Nešpora. Poradí, jak se připravit a co vzít s sebou. Pomůže najít místa, kde zvířata uvidíte. Obsahuje obrázky a pobytová znamení třinácti živočichů, se kterými se v naší přírodě setkáte nejčastěji. Vydala Lipka, Brno 2014.

www.lipka.cz/e-shop

PŘEHLEDNÝ KLÍČ K URČOVÁNÍ PTÁKŮ

Klíč 23 nejběžnějších druhů z našeho okolí – přehledný popis, výskyt a fotografie. Formát 22 x 22 cm, 9 stran, laminováno. V roce 2016 vydalo Ekocentrum Paleta, z. s., Pardubice.

www.paleta.cz

NAŠI PTÁCI

Vždy reálné foto a kresba + kartičky s názvy v češtině a latině (pro nadšence). Set obsahuje 60 ptáků vyskytujících se v ČR – 20 stran obrázků + 6 stran popisů (ty jsou uvedeny na konci ve stejném pořadí jako ptáci). Můžete zalaminovat, rozstříhat a přiřazovat nebo hrát jako pexeso. Cena PDF je 50 Kč.

www.liska-evvo.cz

KLÍČ K URČOVÁNÍ OBOJŽIVELNÍKŮ

Klíč je třídičná skládanka na křídovém papíru s laminovaným povrchem. Představuje jednotlivé druhy obojživelníků. Umožní nalezené druhy pojmenovat, případně podle obrázku charakteristických snůšek vajíček poznat, jaký druh na daném místě žije. Textová část popisuje skupinu obojživelníků, jejich vývoj a charakteristické znaky. Obrazová část umožňuje podle charakteristických znaků nalezeného obojživelníka určit. Vydala Zoologická zahrada Liberec, p. o.

<http://divizna.zooliberec.cz/cz/nabizime2/>

KLÍČ K URČOVÁNÍ HMYZU

Představuje zástupce jednotlivých hmyzích řádů. Umožní zařadit a pojmenovat nalezené druhy, které se běžně vyskytují v přírodě ČR. Pomocí barevného odlišení poznáte, v jakém prostředí (biotopu) se zástupci jednotlivých řádů vyskytují a kde je můžeme s největší pravděpodobností nalézt.

<http://divizna.zooliberec.cz/cz/nabizime2/>

MODEL MRAVENIŠTĚ

Přenosná pomůcka představuje život v mraveništi. Je vyroben z tuhého kartonu s vyseknutými otvory okénky. Na přední straně je obrázek mraveniště se 4 okénky, v prostřední vrstvě (pod okénky) je náhled do mraveniště – chodbičky, zásobárna potravy, komůrka královny, prostor pro larvy a kukly. Na zadní straně najdete obrázky vývojových stadií mravence lesního a zajímavosti ze života lesních mravenců.

www.paleta.cz – obchůdek s pomůckami

NA NÁVŠTĚVĚ V ÚLU

Metodická pomůcka pro mladší školní děti má 3 vrstvy – vrchní okna s náhledem do vnitřku úlu a zadní stranu s kresbami a vysvětlivkami k plástvím, vývoji včely, pohlavním kastám a zajímavostem z úlu.

www.paleta.cz – obchůdek s pomůckami

PROJEKT: UČÍME SE VENKU

Kampaň www.ucimesevenku.cz je otevřený společný projekt více organizací. Projekt spojuje učitele, rodiče i odborníky. Podporuje hru a učení venku jako předpoklad zdravého rozvoje dětí. Chce, aby se učení venku stalo běžnou součástí výuky v našich školách a zažívalo ho každé dítě.

Pozvánku k učení venku **Výběr 30 NEJ aktivit projektu Učíme se venku za rok 2017**, včetně pracovních listů a fotopříloh, stahujte zdarma na: <http://ucimesevenku.cz/#publikace>. Čeká na vás 130 stran inspirace, která vznikala i díky vám na webu a FB ucimesevenku.cz od září 2017. Těšíme se, co vzájemnou inspirací vznikne pro učení venku v roce 2018.

www.facebook.com/groups/825375490950292/?ref=bookmarks